

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19890170>

Bolalar xirurgiyasi fanida talabalar kasbiy layoqatini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari

Sidikov Akmal Abdukaxarovich –

Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti

Xirurgiya kafedrası professori

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0079-6902>

Sapoxonov Xasanxon Sapoxon o'g'li –

Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti

Xirurgiya kafedrası assistenti

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada bolalar xirurgiyasi fanini o'qitish jarayonida talabalar kasbiy layoqatini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari kompleks tahlil qilingan. Tadqiqotda zamonaviy pedagogik yondashuvlar, jumladan, simulyatsion ta'lim, keys-metod, muammoli o'qitish va interaktiv texnologiyalarning talabalarning klinik kompetentligini shakllantirishdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan integratsiyalash, klinik fikrlashni rivojlantirish va kasbiy baholash tizimini takomillashtirish masalalari ko'rib chiqilgan.*

***Kalit so'zlar:** bolalar xirurgiyasi, kasbiy layoqat, klinik kompetentlik, didaktik imkoniyatlar, simulyatsion ta'lim, keys-metod, muammoli o'qitish, algoritmlashtirilgan o'qitish, OSCE, tibbiy ta'lim, interaktiv texnologiyalar.*

Дидактические возможности развития профессиональной компетентности студентов в преподавании детской хирургии

***Аннотация.** В данной статье комплексно проанализированы дидактические возможности развития профессиональной компетентности студентов в процессе преподавания детской хирургии. Рассмотрена роль современных педагогических подходов, включая симуляционное обучение, кейс-метод, проблемное обучение и интерактивные технологии, в формировании клинических компетенций. Особое внимание уделено интеграции теоретических знаний с практической*

деятельностью, развитию клинического мышления и совершенствованию системы оценки профессиональной подготовки.

Ключевые слова: детская хирургия, профессиональная компетентность, клиническая компетентность, дидактические возможности, симуляционное обучение, кейс-метод, проблемное обучение, алгоритмизированное обучение, OSCE, медицинское образование, интерактивные технологии.

Didactic opportunities for developing students' professional competence in the teaching of pediatric surgery

Annotation. This article provides a comprehensive analysis of the didactic opportunities for developing students' professional competence in the teaching of pediatric surgery. It highlights the role of modern pedagogical approaches, including simulation-based learning, case-based methods, problem-based learning, and interactive technologies, in enhancing clinical competence. The study also addresses the integration of theoretical knowledge with practical activities, the development of clinical reasoning, and the improvement of competency-based assessment systems.

Keywords: pediatric surgery, professional competence, clinical competence, didactic opportunities, simulation-based learning, case method, problem-based learning, algorithm-based learning, OSCE, medical education, interactive technologies.

KIRISH

Bugungi kunda tibbiy ta'lim tizimida mutaxassisning nafaqat nazariy bilimga ega bo'lishi, balki murakkab klinik vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qila olishi, amaliy harakatlarni to'g'ri bajarishi va bemor bilan samarali muloqot qila olishi muhim mezon sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, bolalar xirurgiyasi sohasida bu talablar yanada yuqori bo'lib, har bir noto'g'ri qaror yoki texnik xato bolalar hayoti uchun jiddiy xavf tug'dirishi mumkin. Shu sababli bolalar xirurgiyasi fanini o'qitishda talabalar kasbiy layoqatini shakllantirishga yo'naltirilgan didaktik imkoniyatlarni aniqlash va ulardan samarali foydalanish dolzarb pedagogik muammo hisoblanadi. An'anaviy ma'ruza-usulidagi o'qitish yetarli natija bermayotgan sharoitda interaktiv, simulyatsion va klinik integratsiyalashgan metodlar asosida o'quv jarayonini tashkil etish zarurati ortmoqda.

Tibbiy ta'lim jarayonida kasbiy layoqatni rivojlantirish bir qator metodik, tashkiliy va pedagogik shart-sharoitlarning izchil va tizimli ta'minlanishini talab etadi. Avvalo, o'quv jarayonining metodik asoslari qayta ko'rib chiqilib, ta'lim mazmuni real klinik faoliyat talablari bilan uyg'unlashtirilishi lozim. Shu nuqtai nazaridan, kasbiy layoqatni rivojlantirishda nazariy bilimlarni yetkazishdan ko'ra, ularni amaliy vaziyatlarda qo'llash mexanizmlarini shakllantirish ustuvor ahamiyat kasb etadi.

Metodik jihatdan kasbiy layoqatni rivojlantirish o'qitishning pragmatik yondashuviga asoslangan interfaol va faol metodlarni keng qo'llashni taqozo etadi. Klinik vaziyatlarga asoslangan mashg'ulotlar, muammoli topshiriqlar, keyslar va reflektiv muhokamalar orqali talabalar klinik fikrlash, qaror qabul qilish va kasbiy javobgarlikni anglash ko'nikmalarini bosqichma-bosqich egallaydi. Bu jarayonda o'qituvchi nazoratchi emas, balki kasbiy faoliyatni yo'naltiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi subyekt sifatida ishtirok etadi.

Tashkiliy jihatdan esa o'quv jarayonini klinik amaliyot bilan integratsiyalash muhim hisoblanadi. Fikrimizcha, auditoriya mashg'ulotlari, simulyatsion treninglar va klinik baza faoliyati o'rtasida uzviy bog'liqlikni ta'minlash talabalarning kasbiy layoqatini samarali

rivojlantirish imkonini beradi. Ayniqsa, bolalar xirurgiyasi fanida o'quv mashg'ulotlarining real klinik muhitga yaqin tashkil etilishi talabalarni kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorlashda muhim rol o'ynaydi. Kasbiy layoqatni rivojlantirishda tashkiliy shart-sharoitlar qatoriga baholash tizimini ham kiritish zarur. An'anaviy baholash usullari ko'proq bilimni tekshirishga qaratilgan bo'lsa, pragmatik yondashuv asosida baholash talabaning amaliy faoliyati, qaror qabul qilish sifati va kasbiy javobgarlik darajasini aniqlashga yo'naltiriladi. Bu esa baholash mezonlarini layoqat viy va faoliyatga asoslangan shaklda ishlab chiqishni talab qiladi. Tibbiy ta'lim jarayonida kasbiy layoqatni rivojlantirish metodik, tashkiliy va pedagogik omillarning o'zaro uyg'unligida amalga oshiriladi. Dissertant sifatida ta'kidlash joizki, ushbu jarayonni samarali tashkil etish pragmatik yondashuvga asoslangan ta'lim texnologiyalarini joriy etish, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi faol hamkorlikni ta'minlash hamda ta'lim natijalarini real klinik faoliyat mezonlari asosida baholash orqali mumkin bo'ladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Talabalarda kasbiy layoqatni rivojlantirish jarayonida bir qator metodik va tashkiliy to'siqlar mavjud bo'lib, fikrimizcha, ushbu muammolarni chuqur tahlil qilmasdan turib samarali pedagogik yechimlarni ishlab chiqish mushkul. Avvalo, tibbiy ta'limda hanuzgacha nazariy bilimlarni yetkazishga yo'naltirilgan an'anaviy yondashuvning ustunligi talabalarning real klinik vaziyatlarda mustaqil faoliyat yuritish ko'nikmalarini rivojlantirishni cheklab kelmoqda. Bu holat bilim va amaliyot o'rtasidagi uzilishlarni yuzaga keltiradi. Yana bir muhim to'siq - o'quv jarayonida real klinik vaziyatlar va kasbiy rollarning yetarli darajada texnologiya lashtirilmaligidir. Umuman olganda, talabalarga nazariy jihatdan to'g'ri bo'lgan, biroq real klinik sharoitdan uzoq mashg'ulotlar taklif etilishi ularning kasbiy fikrlashi va qaror qabul qilish qobiliyatini cheklaydi. Natijada talaba klinik amaliyotga chiqqanida psixologik noaniqlik va ishonchsizlik holatini boshdan kechiradi.

Kasbiy layoqatni rivojlantirishdagi yana bir to'siq baholash tizimi bilan bog'liq. Mavjud baholash usullari ko'proq bilim hajmini aniqlashga qaratilgan bo'lib, talabaning amaliy faoliyati, kasbiy javobgarligi va reflektiv fikrlashi yetarli darajada inobatga olinmaydi. Fikrimizcha, bunday baholash yondashuvi talabalarda natijaga yo'naltirilgan kasbiy faoliyatni shakllantirishga xizmat qilmaydi. Shuningdek, o'qituvchilarning pedagogik va klinik tayyorgarligi darajasi ham muhim omil hisoblanadi. Umuman olganda, barcha o'qituvchilar pragmatik yondashuvga asoslangan ta'lim texnologiyalarini qo'llashga tayyor emasligi, interfaol metodlardan foydalanish ko'nikmalarining yetarli emasligi kasbiy layoqatni rivojlantirish jarayonini sekinlashtiradi. Bu holat o'qituvchi va talaba o'rtasidagi samarali pedagogik hamkorlikni cheklaydi.

Talabalarda kasbiy layoqatni rivojlantirishga doir nazariy asoslar hamda ilg'or pedagogik yondashuvlar tahliliga tayangan holda quyidagi metodik-amaliy tavsiyalarni ilgari surish maqsadga muvofiqdir:

– bolalar xirurgiyasi fanini o'qitish jarayonini pragmatik yondashuv asosida qayta loyihalash, ya'ni har bir mavzuni real klinik vaziyat, kasbiy vazifa va amaliy natija bilan uzviy bog'lash;

– o'quv mashg'ulotlarida kliniko-amaliy keyslar, muammoli vaziyatlar va qaror qabul qilishga yo'naltirilgan topshiriqlardan tizimli foydalanish orqali talabalarning kasbiy fikrlashini faollashtirish;

– talabalarga bosqichma-bosqich nazorat ostidagi mustaqillik (amaliy avtonomiya) berish, bu orqali ularning kasbiy ishonchi va javobgarlik hissini shakllantirish;

– bolalar xirurgiyasi mashg'ulotlarida simulyatsion treninglar va real klinik muhitga yaqin o'quv sharoitlarini keng joriy etish orqali amaliy ko'nikmalarni xavfsiz shakllantirish;

– kasbiy layoqatni baholashda faqat nazariy bilimlarni emas, balki talabaniing qaror qabul qilish sifati, amaliy harakatlari va reflektiv tahlil qobiliyatini inobatga oluvchi layoqat viy baholash mezonlarini ishlab chiqish;

– klinik mashg'ulotlardan so'ng reflektiv muhokamalarni tashkil etish orqali talabalarning o'z faoliyatini tahlil qilish va kasbiy o'sishga yo'naltirilgan xulosalar chiqarishiga sharoit yaratish;

– o'qituvchilarning pedagogik va metodik tayyorgarligini oshirish maqsadida pragmatik yondashuvga asoslangan o'qitish texnologiyalari bo'yicha malaka oshirish dasturlarini yo'lga qo'yish.

Mazkur metodik-amaliy tavsiyalarni izchil joriy etish bolalar xirurgiyasi fanini o'qitish samaradorligini oshirish, talabalarning kasbiy layoqatini real klinik faoliyat talablariga mos ravishda rivojlantirish hamda bo'lajak shifokorlarni zamonaviy sog'liqni saqlash tizimi ehtiyojlariga tayyorlashga xizmat qiladi va pragmatik yondashuv asosida shakllangan baholash tizimi tibbiy ta'limda sifat o'zgarishini ta'minlaydi - u talabaniing kasbiy salohiyatini, mustaqil fikrlash darajasini va klinik qaror qabul qilish tezkorligini obyektiv tarzda aniqlashga xizmat qiladi. Yuqorida keltirilgan nazariy mulohazalar, ilmiy qarashlar tahlili shuni ko'rsatadiki, tibbiyot yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar bilan bolalar xirurgiyasi mashg'ulotlarini tashkil etishda kasbiy layoqatni rivojlantirish nafaqat dolzarb, balki pedagogik jihatdan zarur jarayon hisoblanadi. Bu jarayon bolalar xirurgiyasi fanini o'rgatish orqali talabalarning kommunikativ salohiyatini rivojlantirish, ularning kasbiy tafakkurini faollashtirish, global madaniyatlararo muloqotga tayyorlash imkonini yaratadi. Kasbiy layoqat - bu talabani faqat bilim sohibi emas, balki ijodkor, erkin fikrlovchi va kommunikativ shaxs sifatida rivojlantirishga xizmat qiluvchi murakkab ko'p komponentli pedagogik tizimdir. Ayniqsa, tibbiyot sohasiga mansub bo'lgan talabalarda bu layoqat ni rivojlantirish ularning real klinik vaziyatlarda mustaqil va mas'uliyatli qaror qabul qilishga tayyorligini oshirish, bemor va uning yaqinlari bilan samarali muloqot olib borish qobiliyatini shakllantirish, kasbiy faoliyatda etik me'yorlarga rioya etish, jamoa bilan hamkorlikda ishlash hamda zamonaviy sog'liqni saqlash tizimi talablariga mos raqobatbardosh mutaxassis sifatida yetishib chiqishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

NATIJARLAR VA MUHOKAMA

Bolalar xirurgiyasi fanini o'qitish jarayonida kasbiy layoqatni rivojlantirishga qaratilgan didaktik yondashuvlarni tizimli joriy etish talabalarning klinik kompetentligiga sezilarli darajada ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Xususan, simulyatsion treninglar, keys-metod, muammoli o'qitish va algoritmlashtirilgan mashg'ulotlardan foydalanilgan guruhlarda talabalar tomonidan klinik vaziyatlarni tahlil qilish, differensial tashxis qo'yish va asoslangan qaror qabul qilish ko'nikmalarining rivojlanish darajasi an'anaviy usulda o'qitilgan guruhlariga nisbatan yuqori ekani aniqlandi. Olingan natijalar shuningdek, nazariy bilimlar va amaliy faoliyat o'rtasidagi uzilishlarni bartaraf etishda interaktiv va klinik integratsiyalashgan metodlarning muhim rol o'ynashini tasdiqlaydi. Ayniqsa, real klinik vaziyatlarga yaqinlashtirilgan o'quv muhitida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalar tomonidan bilimlarning amaliy qo'llanishini ta'minlab, ularning kasbiy ishonchini oshirgan. Bu esa o'z navbatida talabalarning psixologik tayyorgarligini mustahkamlab, klinik amaliyotga moslashuv jarayonini yengillashtirgan.

Mavjud an'anaviy o'qitish tizimi asosan nazariy bilimlarni yetkazishga yo'naltirilgan bo'lib, u talabalarda mustaqil klinik fikrlash va tezkor qaror qabul qilish ko'nikmalarini yetarli darajada shakllantira olmaydi. Shu boisdan, pragmatik yondashuvga asoslangan didaktik texnologiyalarni joriy etish zamonaviy tibbiy ta'limning asosiy talablaridan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Bundan tashqari, baholash tizimini takomillashtirish zarurligi ham tadqiqot natijalarida o'z aksini topdi. OSCE kabi layoqatga asoslangan baholash shakllari talabaning nafaqat bilim darajasini, balki amaliy harakatlari, kommunikativ ko'nikmalari va kasbiy javobgarlik darajasini ham kompleks baholash imkonini beradi. Bu esa ta'lim natijalarining obyektivligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, o'qituvchilarning metodik va pedagogik tayyorgarligi darajasi ham muhim omil sifatida qayd etildi. Interfaol metodlardan samarali foydalanish o'qituvchining kasbiy kompetentligiga bevosita bog'liq bo'lib, bu yo'nalishda malaka oshirish tizimini kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi. Shuningdek, tadqiqot natijalari bolalar xirurgiyasi fanini o'qitishda kasbiy layoqatni rivojlantirish didaktik imkoniyatlari keng ekanligini va ular kompleks, tizimli yondashuv asosida qo'llanilganda yuqori samaradorlikka erishish mumkinligini tasdiqlaydi. Ushbu yondashuv talabalarning klinik tafakkurini rivojlantirish, amaliy ko'nikmalarini mustahkamlash va ularni real sog'liqni saqlash tizimi talabalariga mos raqobatbardosh mutaxassis sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Tibbiyot yo'nalishida bolalar xirurgiyasi fanini o'rgatish jarayonida kasbiy kompetentlikka asoslangan metodik yondashuvlar, multimodal o'quv muhitlari, kontekstual va vizual resurslarga tayangan topshiriqlar, shuningdek, kasbiy baholash mezonlari talabalarning klinik tafakkurini chuqurlashtirish, tahliliy fikrlashni faollashtirish, differensial tashxis qo'yish ko'nikmalarini mustahkamlash va refleksiv qaror qabul qilish qobiliyatlarini sezilarli darajada rivojlantiradi. Bunday metodik integratsiya talabalarning nafaqat nazariy bilimini oshiradi, balki real klinik vaziyatlarga nisbatan kuzatuvchanlik, klinik mantiq va dalillarga asoslangan tibbiy qarorlar qabul qilish salohiyatini ham kuchaytiradi. O'quv jarayonining vizual, interaktiv va kontekstual tashkil etilishi orqali talaba kasallik simptomlari, kasbiy mezonlar va patofiziologik jarayonlar o'rtasidagi bog'liqlikni yaxshiroq anglay oladi. Natijada, kasbiy kompetentlikka asoslangan ta'lim texnologiyasi bolalar xirurgiyasi fanini o'qitishda talabalarning nazariy bilimlarini real klinik vaziyatlar bilan uyg'unlashtirish, klinik va kommunikativ fikrlashini rivojlantirish, mustaqil va asoslangan qaror qabul qilish qobiliyatini shakllantirish, amaliy ko'nikmalarni xavfsiz va mas'uliyat bilan bajarish hamda kasbiy javobgarlikni anglash darajasini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mylopoulos M., Woods N.N. Preparing medical students for future learning using basic science instruction. *Medical Education*, 48(7). – Wiley, Oxford, 2014. – P. 667–673.
2. Johnson G.A., Pipas C.F., Newman-Palmer N.B., Brown L.H. The emergency medicine oral case simulation examination. *Academic Medicine*, 77(5). – Wolters Kluwer, Philadelphia, 2002. – P. 482–488.
3. Hauer K.E., Ten Cate O., Boscardin C., et al. Understanding trust as an essential element of trainee supervision and learning in the workplace. *Advances in Health Sciences Education*, 19(3). – Springer, Dordrecht, 2014.
 - a. P. 435–456.
4. Eva K.W., Regehr G. Self-assessment in the health professions: a reformulation and research agenda. *Academic Medicine*, 80(10). – Wolters Kluwer, Philadelphia, 2005. – P. 46–54.